

Wnioski z webinaru pod tytułem

Artyści i artystki z niepełnosprawnościami na polskiej scenie muzycznej.

Webinar organizowany przez Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu
oraz Fundację Pełni Kultury z Krakowa w dniu 27.11.2024
w ramach projektu

"Masz świat u stóp. Łączące warsztaty muzyczne."

Udział wzięli:

Doktor Jarosław Wasik - dyrektor Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu.

Doktor habilitowany Bartosz Posacki - dziekan Wydziału Sztuki Uniwersytetu Opolskiego i artysta wizualny.

Monika Kuszyńska - gwiazda polskiej estrady, wokalistka i autorka tekstów, osoba z niepełnosprawnością ruchu.

Daria Barszczyk - wokalistka, laureatka wielu festiwali, osoba z niepełnosprawnością wzroku.

Moderacja: **Regina Mynarska** - ekspertka dostępności.

Przedstawione wnioski i opinie wynikają z doświadczenia prelegentów.

- 1. Wprowadzenie. Obecna sytuacja artystów z niepełnosprawnościami**
- 2. Główne cele i postulaty**
- 3. Przeszkody i wyzwania**
- 4. Propozycje rozwiązań**
- 5. Rola mediów i wizerunku artystów**
- 6. Praktyczne wskazówki dla organizatorów**

1. Wprowadzenie. Obecna sytuacja artystów z niepełnosprawnościami:

Według obserwacji poczynionych przez prelegentów sytuacja artystek i artystów z niepełnosprawnościami na polskiej scenie muzycznej nie różni się bardzo od sytuacji osób

z niepełnosprawnościami w Polsce w ogóle, a jeśli już to na niekorzyść.

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zainspirowała i wprowadziła dużą zmianę między innymi w instytucjach kultury, ale dotyczą one przede wszystkim odbiorców wydarzeń, a nie ich twórców. Pojawia się coraz więcej udogodnień dla widzów np. audiodeskrypcja, możliwości skorzystania z asysty, zastosowanie udogodnień architektonicznych. Zdecydowanie mniej działań dotyczy dostępności dla artystów z niepełnosprawnościami na przykład infrastruktury

sceny, garderób. Prelegenci zauważyli także trudności związane z przekonaniem i podejściem mentalnym organizatorów kultury dotyczącym współpracy z artystami z niepełnosprawnościami.

W niniejszym dokumencie znajdują się pomysły Prelegentów na to, żeby wprowadzić więcej różnorodności na polską scenę muzyczną zgodnie z przekonaniem, że metoda dobrych kroków doprowadzi do celu, który polega na pełnej dostępności przestrzeni kultury.

Prelegenci podkreślali, że pełna dostępność kultury to proces wymagający wspólnych działań, zmiany mentalności i wprowadzania praktycznych udogodnień, które umożliwią artystom z niepełnosprawnościami realizację ich talentu. Podkreślono także wartość sztuki w łączeniu ludzi i przełamywaniu barier między ludźmi.

2. Główne cele i postulaty:

- **Integracja artystów z niepełnosprawnościami:** potrzeba stworzenia wspólnej przestrzeni, bez wyraźnego podziału na "światy" artystów sprawnych i z niepełnosprawnościami.
- **Równe szanse:** konkursy i festiwale powinny być ogłaszane z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, bez tworzenia oddzielnych wydarzeń dedykowanych artystom z niepełnosprawnościami.
- **Działania edukacyjne:** warsztaty dla artystów, organizatorów, nauczycieli i techników w celu podnoszenia świadomości dotyczącej funkcjonowania artystów z niepełnosprawnościami i promowania różnorodności.
- **Komunikacja i otwartość:** dialog między artystami, organizatorami i publicznością.
- **Język życzliwości i współpracy:** eliminacja barier mentalnych poprzez zrozumienie i wzajemne wsparcie.

Cele i postulaty wywodzą się z przeświadczenia, że niepełnosprawność jest tylko jedną z cech, nie główną i nie najważniejszą.

Monika Kuszyńska wspomniała, że dla niej niepełnosprawność nie jest czymś, przez co się definiuje jako osobę, artystkę. I równie nie chce być postrzegana przez pryzmat swojej niepełnosprawności. Zwraca uwagę na to, że to talent ma być przede wszystkim widoczny, stąd trzeba stwarzać sytuacje, które dają szansę do zaprezentowania go. „Jako artystka chcę być oceniana pod względem swoich talentów sztuki, tego co tworzę. Nie chcę taryfy ulgowej. Chcę rozwijać swój talent i pokazać całemu światu, że mam bardzo dużo do zaproponowania.”

Monika Kuszyńska zauważyła, że artyści z niepełnosprawnościami najczęściej mają szansę pojawić się na konkursach i festiwalach dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami. W jej przekonaniu temat niepełnosprawności nie powinien być poruszany przy organizacji wydarzenia. Konkursy, festiwale i inne wydarzenia powinny być szeroko ogłaszane i zawierać dostosowanie do potrzeb osób

z niepełnosprawnościami. Dzięki temu dojdzie do zacierania granic, tak by nie było dwóch odrębnych światów, tylko jeden.

Monika oraz uczestnicy rozmowy wskazali na potrzebę pokazywania przykładów integracji, które inspirują innych organizatorów i promują pozytywne zmiany.

Monika Kuszyńska:

“Mocno wzbraniałam się przed udziałem w tym programie („**Bitwa na głosy**”), bo byłam pełna obaw jak to będzie. Znam programy, które są emitowane na żywo w telewizji. Jest bardzo duże tempo, nie ma miejsca na żaden błąd. W tym programie też tak było - pamiętam olbrzymie tempo wiele nerwowych sytuacji. Ale stworzono ogromną scenografię, którą trudno mi opisać. Była ogromna ilość podjazdów z tyłu, których nikt nie widział i to naprawdę zrobiło na mnie wielkie wrażenie. Rzeczywiście organizatorom zależało na tym, żebym ja tam się znalazła.

To był ich bardzo ważny argument. Bardzo chcieli uczestniczyć w misji integracyjnej, pokazać artystkę na wózku. Pokazać, że ona ma takie same szanse, że występuje wśród innych artystów sprawnych. To było dla mnie kluczowe, żeby w tym programie wziąć udział. Wielki ukłon dla organizatorów, bo to jest dowód na to, że da się to zrobić.

Taka sama sytuacja miała miejsce, kiedy uczestniczyłam w Eurowizji. Jest to ogromne wydarzenie. Dla organizatorów na pewno było to ogromne wyzwanie żebym mogła wystąpić. W każdej scenografii były schody, bo je najprościej zrobić. Miałam różne tajne przejścia, których nikt nie znał, ale były windy też zamontowane specjalnie dla mnie.

Takie przygotowanie to oczywiście jest dodatkowy wysiłek, ale to zależy od chęci człowieka - bo wszystko da się zrobić. Bardzo to dostrzegam i doceniam i zawsze podkreślam, że ta gotowość i chęć jest najważniejsza. Teraz wystarczy tylko zbierać dobre przykłady i je przedstawiać innym organizatorom podkreślając, że to się da zrobić i że to warto zrobić.”

3. Przeszkody i wyzwania:

Infrastruktura sceniczna: brak podjazdów, niewystarczające dostosowanie przestrzeni dla artystów. Monika Kuszyńska zwróciła uwagę na częsty brak podjazdu przy scenach. Opowiadała o swoim podejściu do tego tematu, gdy wróciła na scenę po wypadku samochodowym. Za punkt honoru postawiła, że nie będzie występować w miejscach, w których nie ma podjazdu. Jednak po jakimś czasie uznała, że chce występować i łamać bariery mentalne, bez ostrego wyznaczania granic. W takich sytuacjach korzysta ze wsparcia osób, które są wokół i pomagają wnieść wózek.

Dla Moniki najważniejsza jest komunikacja, by granice pomiędzy światami osób sprawnych i niepełnosprawnych się zacierały i tworzył się jeden świat, a nie dwa. Język życzliwości i zrozumienie, że organizatorom zależy na jej występie, ale mają ograniczone możliwości. Warto być też wyrozumiałym i budować relacje.

„Stawiając tak mocno te granice w świecie, który nie jest idealny i nie jest jeszcze idealnie przystosowany (...) będziemy po prostu wciąż oddzieleni od siebie.”

- **Brak usług dostępnościowych:** audiodeskrypcji, tłumaczenia na pjm, asysty, odpowiedniej ilości czasu, by zapoznać artystę z przestrzenią koncertową.
- **Bariery psychologiczne:** stereotypy i uprzedzenia wobec artystów z niepełnosprawnościami.

Brak wiedzy organizatorów: niedostosowanie techniczne i organizacyjne wynika z braku znajomości potrzeb artystów.

Daria Barszczyk:

„Dla mnie każdy przyjazd na koncert, no to jest to nowa przestrzeń, której w większym lub mniejszym stopniu muszę się nauczyć. Najważniejsze jest skomunikowanie się, opowiedzenie o budynku, pomoc w oprowadzeniu po nim, stosunkowo łatwe dojście czy z garderoby na scenę, czy do łazienki. Myślę, że bez ludzi i bez wzajemnego zrozumienia nic nie może się odbyć. Komunikacja, to jest dla mnie słowo kluczowe i otwartość na drugiego człowieka, na jego pomysły, język życzliwości, to są takie hasła, które gdzieś może są dla niektórych naiwne, ale jednak według mnie w ten sposób możemy tę rzeczywistość zmieniać.”

4. Propozycje rozwiązań:

- **Platforma informacyjna:** Stworzenie platformy, która skupiałaby wszystkie informacje na temat odbywających się konkursów i ich dostępności.
- **Mentorzy i grupy wsparcia:** doświadczeni artyści z niepełnosprawnościami mogą wspierać młodsze pokolenia artystów.
- **Rider techniczny:** opracowanie uniwersalnych wytycznych dla organizatorów w zakresie potrzeb technicznych artystów.
- **Audiodeskrypcja i odbiór publiczności:**
- **Organizatorzy konkursów, festiwalu** – stosowanie dostępnej komunikacji, docieranie do artystów z niepełnosprawnościami, przygotowanie dostępności wydarzenia. Zachęcanie artystów z niepełnosprawnościami do udziału w konkursach.
Praca nad tym, by organizatorzy nie bali się zapraszać artystów z niepełnosprawnościami.
- **Organizacje pozarządowe, Instytucje kultury**
Prowadzenie warsztatów, które mogłyby przygotowywać artystów do konkursów.
Informowanie i promocja wydarzeń.
Organizacja szkoleń z tworzenia wniosków o dofinansowanie działań artystycznych.

„Żeby ruszyć z przekazem swoich treści artystycznych warto jest mieć świadomość o różnych programach stypendialnych dla artystów, możliwości składania wniosków, czy to do Ministerstwa Kultury, czy do samorządów.”

5. Rola mediów i wizerunku artystów:

- Media powinny unikać utrwalania stereotypów, podkreślając przede wszystkim talent artystów, a nie ich niepełnosprawność.
- Ważna jest promocja artystów z niepełnosprawnościami jako równorzędnych twórców.

Bartosz Posacki w swojej wypowiedzi skupia się na konieczności integracji i wzajemnego przenikania normatywności i nienormatywności w procesach twórczych oraz organizacji wydarzeń performatywnych. Odnosi się do postulatu Moniki, by nie przeciwstawiać tych dwóch obszarów, ale traktować je jako elementy jednego, spójnego systemu. Przywołuje również koncepcje Claire Cunningham, szkockiej choreografki z niepełnosprawnością, które kładą nacisk na "choreografię dbałości" – podejście uwzględniające potrzeby artystów oraz likwidujące bariery w przestrzeni scenicznej i organizacyjnej.

1. **Normatywność i nienormatywność jako spektrum:** Bartosz widzi je jako przesunięcia w spektrum możliwości twórczych, które mogą być adaptowane w zależności od kontekstu.
2. **Indywidualizacja i otwartość:** Podkreśla potrzebę elastyczności w podejściu do artystów i ich dzieł oraz rozwiązań scenicznych.
3. **Choreografia dbałości wg Claire Cunningham:**
 - Scena powinna być dostosowana, eliminując bariery techniczne i przestrzenne.
 - Czas realizacji wydarzenia powinien być dostosowany do potrzeb artystów, a nie odwrotnie.
 - Komunikacja między wszystkimi uczestnikami powinna być otwarta i pełna zrozumienia.
4. **Inspiracja hipernormatywnością:** Zwraca uwagę, że elementy nienormatywne są obecne w dziełach artystów uznawanych za normatywnych (np. Elvis Presley, Michael Jackson) i mogą być źródłem twórczej inspiracji.
5. **Poszerzanie spektrum kreacyjnego:** Postuluje otwieranie się na różnorodne estetyki i przełamywanie konwencji.

Wnioski:

- **Integracja normatywności i nienormatywności:** Twórczość powinna być traktowana jako płynne spektrum, a nie jako przeciwstawne bieguny.

- **Eliminacja barier dostępnościowych:** Zarówno techniczne, jak i organizacyjne ograniczenia powinny być usuwane poprzez dostosowanie przestrzeni, konwencji czasowych oraz komunikacyjnych.
- **Inspiracja i rozwój:** Zarówno artyści, jak i organizatorzy oraz widzowie powinni uczyć się od siebie nawzajem, czerpać inspirację z różnych podejść i estetyk.
- **Otwartość na różnorodność:** Każdy element organizacji wydarzenia powinien uwzględniać potrzeby szerokiego spektrum uczestników, co wymaga zarówno wrażliwości, jak i elastyczności.

Część barier można usunąć prostymi rozwiązaniami technicznymi i organizacyjnymi, ale inne wymagają większych zmian kulturowych i strukturalnych.

WIZERUNEK

Monika Kuszyńska:

“Jako że byłam uczestniczką Międzynarodowego Festiwalu, to chciałam w jakimś sensie pokazać swoją sylwetkę, kim ja jestem. Zatem klip [teledysku do piosenki Obudź się i żyj] opowiada moją historię. Chciałam, żeby zaistniał ten motyw, że ja najpierw byłam artystką sprawną, a potem coś się wydarzyło w moim życiu i w związku z tym poruszam się teraz na wózku. Nie chcieliśmy jednak, by było to epatowanie niepełnosprawnością. Chcieliśmy by było to delikatne. Jestem przede wszystkim artystką, jestem kobietą, więc tę kobiecość chcieliśmy bardzo podkreślić. Stąd pojawiła się delikatność, kobiecość, element romantyzmu, flirtu z mężczyzną, bo to też jest część historii mojego życia.

Wydaje mi się, że w taki fajny, subtelny sposób ta niepełnosprawność zaistniała w teledysku. Nie było to coś przytłaczającego. Miałam świadomość, że jestem pierwszą osobą w 60-letniej wówczas historii konkursu Eurowizji, która występuje na wózku i jest osobą z niepełnosprawnością. To było dla mnie też zadanie, w jaki sposób wprowadzić ten element, żeby był naturalny, bez większej pompy. Nie chciałam robić z tego wielkiej sprawy, ale jednak było to dla mnie ważne, żeby zwrócić na to uwagę. Myślę, że zostało to wszystko bardzo dobrze ujęte w klipie.

Daria Barszczyk: wrażenia po obejrzeniu teledysku Moniki “Obudź się i żyj” wraz z audiodeskrypcją

Kiedy pierwszy raz na warsztatach w muzeum obejrzelśmy ten teledysk wspólnie i została do niego dołączona audiodeskrypcja, zrobiło to na mnie wielkie wrażenie. Bardzo długo się nie mogłam otrząsnąć z tego, jak naturalność i chęć życia przebija się przez to, czego nie możemy zrobić. Bardzo ci dziękuję Moniko za ten teledysk. Ja nie ukrywam, że muszę się tego jeszcze nauczyć i mam nadzieję, że to będzie duża lekcja.

Jarosław Wasik:

My chcemy przejść doprowadzić do sytuacji, że nie ma rozróżnień na artystów z niepełnosprawnością i sprawnych. Po prostu są artyści i to jest ważne. I dla mnie Monika w tym teledysku jest po prostu wokalistką.

6. Praktyczne wskazówki dla organizatorów:

- Ułatwienia w dostępie do sceny i garderób.
- Warsztaty dla personelu technicznego i organizatorów wydarzeń.
- Uwzględnianie specyficznych potrzeb artystów w komunikacji i logistyce.
- Ridery techniczne dostosowane do artystów z niepełnosprawnością wzroku i ruchu

Jarosław Wasik:

Myślę, że to jest ważna informacja dla organizatorów, że artyści, których chcemy zaprosić na wydarzenie, to osoby, które często doskonale radzą sobie w różnych sytuacjach i znają swoje możliwości. Mogą jasno zakomunikować czego im potrzeba i co im ułatwi udział w wydarzeniu. Myślę, że najważniejsza jest informacja od artystów dla organizatorów, jakie są dokładne potrzeby.

Natomiast ja apeluję do organizatorów, żeby bardziej odważnie zapraszali artystów z niepełnosprawnościami i wspólnie wypracowywali i ustalali niezbędne warunki.

W ramach naszego projektu stworzyliśmy już dwa ridery uwzględniające potrzeby artystów i artystek z niepełnosprawnością wzroku oraz z niepełnosprawnością ruchu.

Podsumowanie:

Warto powiedzieć, że tytuł naszego projektu "Masz świat u stóp", to jest cytat z piosenki Moniki Kuszyńskiej. To przekonanie, że wiele możemy, zwłaszcza kiedy będziemy razem i kiedy zniesiemy opozycję myślenia "my, oni". To się może wydarzyć kiedy będziemy w tej wspólnocie, którą daje sztuka, tworzenie, wspólne zaśpiewanie piosenki.

Projekt jest finansowany ze środków publicznych w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności Komponent: Odporność i konkurencyjność gospodarki; Inwestycja A2.5.1: Program wspierania działalności podmiotów sektora kultury i przemysłów kreatywnych na rzecz stymulowania ich rozwoju oraz środków Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu.